

John Grisham

In het geding

A.W. Bruna Uitgevers

1

Het gezicht van Nicholas Easter ging enigszins schuil achter een stelling met kleine zaktelefoons en hij keek niet recht in de verborgen camera, maar iets naar links, misschien naar een klant of misschien naar een toonbank waar een stel tieners rondhing bij de nieuwste elektronische spelletjes uit Azië. Het was een scherpe foto, hoewel hij op veertig meter afstand was genomen door een man die telkens het drukke voetgangersverkeer in het winkelcentrum moest ontwijken. Easter had een sympathiek gezicht, gladgeschoren en jongensachtig knap met krachtige trekken. Hij was zevenentwintig, dat wisten ze zeker. Geen bril. Geen neusring of raar kapsel. Niets waaruit zou blijken dat hij een van die computerfreaks was die bereid waren voor vijf dollar per uur in die winkel te werken. Op zijn formulier stond dat hij er al vier maanden werkte en dat hij ook student was, al hadden ze bij alle onderwijsinstellingen tot vijfhonderd kilometer in de omtrek geïnformeerd en stond hij nergens ingeschreven. Wat dat betrof loog hij, daar waren ze zeker van.

Hij moest wel liegen. Hun informatie was te goed. Als hij student was, zouden zij weten waar, en hoe lang, welke studie, hoe goed zijn cijfers waren, of hoe slecht. Dat zouden ze weten. Hij was verkoper in een Computer Hut in een winkelcentrum. Niets meer en niets minder. Misschien was hij van plan zich ergens te laten inschrijven. Misschien was hij gestopt maar vond hij het prettig om zichzelf nog als student te beschouwen. Misschien voelde hij zich daar beter door, gaf het hem het gevoel dat hij een doel in zijn leven had, of vond hij gewoon dat het goed klonk.

Maar hij was geen student, nu niet en in het recente verleden ook niet. Kon je zo iemand wel vertrouwen? Die vraag was al twee keer aan de orde gesteld, telkens wanneer ze Easters naam op de lijst tegenkwamen en zijn

gezicht op het witte doek zagen. Ze waren al bijna tot de conclusie gekomen dat het een onschuldige leugen was.

Hij rookte niet. In de winkel was het absoluut verboden te roken, maar hij was gezien (niet gefotografeerd) toen hij met een collegaatje een taco in de Food Garden at en zij twee sigaretten bij haar frisdrank rookte. Blijkbaar had Easter geen bezwaar tegen de rook. In ieder geval was hij geen anti-rokenfanaat.

Het gezicht op de foto was smal en gebruid. Easter glimlachte vaag, met de lippen op elkaar. Het witte overhemd onder zijn rode winkeljasje had een boord zonder knoopjes en hij droeg een smaakvolle gestreepte das. Hij zag er verzorgd uit, gezond en fit, en de man die de foto had gemaakt en die bij Nicholas ook naar een of ander verouderd computeronderdeel had geïnformeerd om met hem in gesprek te komen, zei dat hij beleefd, behulpzaam en deskundig was, een aardige jongeman. Volgens zijn naamplaatje was Easter co-manager, maar op dat moment hadden er nog twee anderen in de winkel rondgelopen die dezelfde functie hadden.

Op de dag nadat de foto was genomen, kwam een aantrekkelijke jonge vrouw in spijkerbroek de winkel binnen. Ze ging bij de software staan kijken en stak een sigaret op. Nicholas Easter was toevallig de dichtstbijzijnde verkoper, of co-manager of wat hij ook was, en hij vroeg haar beleefd of ze haar sigaret wilde uitdoen. Ze deed zich geërgerd voor, zelfs beledigd, probeerde hem te provoceren. Hij bleef tactvol, legde haar uit dat in de winkel een strikt rookverbod gold. Buiten de winkel mocht ze zo veel roken als ze wilde. 'Heb je bezwaar tegen roken?' had ze gevraagd, nog een trekje nemend. 'Niet echt,' had hij geantwoord. 'Maar de eigenaar van deze zaak heeft er bezwaar tegen.' Hij vroeg haar nogmaals om haar sigaret uit te doen. Ze wilde eigenlijk een nieuwe digitale radio kopen, legde ze uit. Zou hij even een asbak voor haar willen halen? Nicholas pakte een leeg frisdrankblikje onder de toonbank vandaan, pakte zowaar de sigaret van haar aan en doofde hem. Ze praatten twintig minuten over radio's, alsof ze geen keuze kon maken. Ze flirtte onbeschaamd en hij ging er graag op in. Nadat ze voor de radio had betaald, gaf ze hem haar telefoonnummer. Hij beloofde te bellen.

Dit alles duurde vierentwintig minuten en was geregistreerd met een kleine recorder die in haar tasje verborgen zat. Beide keren dat zijn gezicht op de muur werd geprojecteerd en de juristen en hun experts er aandachtig naar keken, was ook dat bandje afgedraaid. Het rapport dat de vrouw over het incident had geschreven, zat ook in het dossier, zes getypte velletjes met haar observaties: van zijn schoenen (oude Nikes) en zijn adem (kaneelkauwgum) en zijn woordenschat (hoog niveau) tot en met de manier waarop hij de sigaret had vastgepakt. Volgens haar, en zij had ervaring met dat soort dingen, had hij nooit gerookt.

Ze luisterden naar zijn prettige stem, zijn professionele verkooppraatje en zijn vlotte babbel, en ze mochten hem wel. Hij was intelligent en hij had geen hekel aan tabak. Hij was niet helemaal hun ideale jurylid, maar wel iemand om in het oog te houden. Het probleem met Easter, het potentiële jurylid nummer zesenvijftig, was dat ze zo weinig van hem wisten. Hij was nog geen jaar geleden hier aan de kust van de Golf van Mexico neergestreken en ze hadden geen idee waar hij vandaan kwam. Zijn verleden was een compleet raadsel. Acht straten van de rechtbank van Biloxi vandaan had hij een kamer gehuurd – ze hadden foto's van het gebouw waarin hij woonde – en in het begin had hij als ober in een casino aan het strand gewerkt. Al gauw was hij tot blackjack-croupier gepromoveerd, maar na twee maanden nam hij ontslag.

Toen Mississippi het gokken had gelegaliseerd, waren er aan de kust binnen de kortste keren meer dan tien casino's geopend. De nieuwe welvaart sloeg hard toe. Uit alle windstreken kwamen mensen die werk zochten en je kon er dus rustig van uitgaan dat Nicholas Easter om dezelfde reden naar Biloxi was gekomen als tienduizend anderen. Wel was het bijzonder dat hij zich zo kort na zijn aankomst als kiezer had laten inschrijven.

Hij reed in een Volkswagen Kever uit 1969. Een foto daarvan verscheen op de muur, nam de plaats van het gezicht in. Maar wat zou dat? Hij was zeventwintig, vrijgezel, deed zich voor als student: echt iemand om in zo'n auto te rijden. Geen bumperstickers, niets waarmee hij liet weten hoe hij over politiek of de samenleving dacht of wat zijn favoriete sportclub was. Geen parkeersticker van een universiteit. Zelfs geen verbleekt dealerplaatje. De auto vertelde hun niets. Behalve dat Easter weinig geld had.

De man die de diaprojector bediende en het meest aan het woord was, was Carl Nussman. Vroeger was hij advocaat in Chicago geweest, maar tegenwoordig had hij een adviesbureau dat zich gespecialiseerd had in het selecteren van juryleden. Voor een klein fortuin zochten Carl Nussman en zijn firma een goede jury voor je uit. Ze verzamelden de gegevens, maakten de foto's, namen de stemmen op, stuurden de blondjes in strakke spijkerbroeken naar de juiste plaatsen. Carl en zijn mensen bewogen zich op de rand van wet en ethiek, maar niemand kon hen iets maken. Per slot van rekening is er niets illegaals of onethisch aan het fotograferen van potentiële juryleden. Zes maanden geleden hadden ze een uitgebreid telefonisch onderzoek gedaan in de *county* Harrison, en twee maanden geleden nog een keer, en vorige maand hadden ze gepeild hoe ter plaatse over roken werd gedacht. Op grond van dat alles hadden ze profielen van de perfecte juryleden opgesteld. Er was geen foto die ze niet maakten, geen vuile was die ze niet boven tafel kregen. Ze hadden een dossier met gegevens van elk potentieel jurylid.

Carl drukte op zijn knop en de Volkswagen maakte plaats voor een irrele-

vante opname van een appartementengebouw met afbladderende verf; in dat gebouw woonde Nicholas Easter. Weer een druk op de knop en Easters gezicht was terug.

'En dus hebben we maar drie foto's van nummer zesenvijftig,' zei Carl met enige ergernis. Hij draaide zich om en wierp een norske blik op de fotograaf, een van zijn talloze speurders, die al had uitgelegd dat hij die jongen gewoon niet te pakken had kunnen krijgen zonder zelf betrappt te worden. De fotograaf zat op een stoel tegen de achtermuur, tegenover de lange tafel met juristen en juridisch medewerkers en jury-experts. De fotograaf maakte een verveelde indruk, alsof hij gauw weg wilde. Het was vrijdagavond zeven uur. Nummer zesenvijftig was aan de beurt en ze hadden er nog honderdveertig te gaan. Het beloofde een verschrikkelijk weekend te worden. Hij had trek in een borrel.

Zes juristen in gekreukelde overhemden met opgestroopte mouwen zaten constant aantekeningen te maken. Van tijd tot tijd keken ze op naar het gezicht van Nicholas Easter achter Carl. Jury-experts uit bijna alle denkbare disciplines – psychiater, socioloog, grafoloog, hoogleraar in de rechten, enzovoort – waren druk in de weer met papieren en bladerden door computeruitdraaien. Ze wisten niet goed wat ze met Easter moesten doen. Hij loog en hij hield zijn verleden verborgen, maar op papier en op de muur leek hij wel geschikt.

Misschien loog hij niet. Misschien had hij vorig jaar aan een derderangs hogeschool in het oosten van Arizona gestudeerd en was hun dat gewoon ontgaan.

Laat die jongen nou toe, dacht de fotograaf, maar dat hield hij voor zich. In deze kamer met goed opgeleide en goed betaalde pakkendragers was hij degene wiens mening het minst op prijs werd gesteld. Het was niet de bedoeling dat hij zijn mond opendeed.

Carl schraapte zijn keel, wierp nog een laatste blik op de foto en zei toen: 'Nummer zevenenvijftig.' Het bezwete gezicht van een jonge moeder verscheen op de muur en minstens twee mensen in de kamer zagen kans om te grinniken. 'Traci Wilkes,' zei Carl, alsof Traci inmiddels een oude vriendin was. Aan de tafel werd in papieren gezocht.

'Leeftijd drieëndertig, gehuwd, twee kinderen, vrouw van een arts, twee countryclubs, twee fitnessclubs, een hele rits andere clubs.' Carl somde die dingen uit zijn geheugen op terwijl hij de projectorknop bediende. Traci's rode gezicht verdween. Op de volgende dia zagen ze haar over een trottoir joggen, een toonbeeld van transpirerende fitheid: roze-met-zwart joggingpak, smetteloze Reeboks, een witte zonneklep boven een spiegelende sportzonnebril van de nieuwste mode, lang haar in een leuke, perfecte paardenstaart. Ze liep met een jogging-kinderwagen waar een baby in lag. Traci leefde voor zweet. Ze was gebruikt en fit, maar niet helemaal zo

slank als je zou verwachten. Ze had namelijk een paar slechte gewoonten. Volgende opname: Traci in haar zwarte Mercedes-stationcar, kinderen en honden achter alle raampjes. Een foto van Traci die boodschappenzakken in die auto laadde, Traci met andere sportschoenen en strakke shorts, typisch iemand die er tot in de eeuwigheid atletisch wilde uitzien. Ze was gemakkelijk te volgen geweest, want ze was zo druk bezig dat ze zichzelf amper kon bijbenen en ze bleef nooit lang genoeg staan om op haar omgeving te letten.

Carl liet de foto's van het huis van de Wilkes' zien, een kolossale split-level villa met drie verdiepingen en met als het ware overal het stempel ARTS op gedrukt. Hij ging daar vlug doorheen, bewaarde de beste foto voor het laatst. Daar had je Traci weer. Ze was weer nat van het zweet en haar fiets van een duur merk stond dichtbij in het gras. Zijzelf zat onder een boom in een park, ver van iedereen vandaan, half verscholen en... met een sigaret in haar mond!

Dezelfde fotograaf grijnsde schaapachtig. Het was zijn beste werk, deze op honderd meter afstand gemaakte foto van de doktersvrouw die stiekem een sigaret rookte. Hij had niet geweten dat ze rookte, had toevallig zelf bij een voetbrug staan roken toen ze opeens voorbij kwam racen. Na een halfuur in het park te hebben rondgehangen zag hij haar ergens stoppen en in haar zadeltasje grijpen.

Bij de aanblik van Traci onder die boom klaarde de stemming in de kamer een ogenblik op. 'We kunnen er wel van uitgaan dat we nummer zevenenvijftig nemen,' zei Carl. Hij maakte een notitie op een vel papier en nam een slokje oude koffie uit een kartonnen bekertje. Natuurlijk zou hij Traci Wilkes nemen! Wie zou geen artsenvrouw in de jury willen als de advocaten van de tegenpartij miljoenen eisten? Het liefst had Carl alleen maar artsenvrouwen gehad, maar die kon hij niet krijgen. Het feit dat ze van sigaretten hield, was een leuk extraatje.

Nummer achtenvijftig was een arbeider op de Ingalls-werf in Pascagoula – vijftig jaar, blank, gescheiden, actief in de vakbond. Carl projecteerde een foto van de Ford-pickup van de man en wilde net iets over zijn leven vertellen toen de deur openging en Rankin Fitch binnenkwam. Carl zweeg abrupt. De juristen gingen meteen rechtop zitten en keken gefascineerd naar de Ford. Ze begonnen verwoed notities te maken alsof ze nooit meer zo'n auto zouden zien. Ook de jury-experts waren weer een en al aandacht. Hun pennen vlogen over het papier en ze zorgden dat ze niet naar de man keken.

Fitch was terug. Fitch was in de kamer.

Hij deed langzaam de deur achter zich dicht, deed een paar stappen naar de tafel en nam onvriendelijk de aanwezigen op, niet zozeer woedend als wel agressief. De pafferige huid rond zijn donkere ogen was samengekne-

pen en ook de diepe rimpels op zijn voorhoofd zaten dicht opeen. Zijn dikke buik kwam omhoog en ging langzaam weer omlaag en gedurende een seconde of twee was Fitch de enige die ademhaalde. Hij bracht zijn lippen van elkaar om te eten en te drinken, soms om te praten, nooit om te glimlachen.

Zoals gewoonlijk was Fitch kwaad. Dat was niets nieuws, want de man was waarschijnlijk zelfs vijandig als hij sliep. Maar zou hij deze keer schelden en dreigen, misschien met dingen gooien, of alleen maar inwendig koken van woede? Je wist het nooit met Fitch. Hij bleef bij de tafel staan, tussen twee jonge juristen die elk junior-partner waren en dus een goed inkomen van zes cijfers voor de komma hadden. Ze waren partner in deze firma en dit was hun kamer in hun gebouw. Fitch daarentegen was een vreemde uit Washington, een indringer die nu al een maand grommend en snauwend door hun gangen liep. De twee jonge juristen durfden hem niet aan te kijken.

'Welk nummer?' vroeg Fitch aan Carl.

'Achtenvijftig,' antwoordde Carl vlug en gediensig.

'Ga terug naar zesenvijftig,' zei Fitch, en Carl ging snel terug tot het gezicht van Nicholas Easter weer op de muur prijkte. Aan de tafel werd weer met papieren geschoven.

'Hoe is de stand van zaken?' vroeg Fitch.

'Hetzelfde.' Carl wendde zijn ogen af.

'Dat is dan weer fraai. Hoeveel van de honderdzesennegentig zijn nog een mysterie?'

'Acht.'

Fitch snoof en schudde langzaam met zijn hoofd. Iedereen verwachtte nu een uitbarsting, maar in plaats daarvan streek hij enkele ogenblikken langzaam over zijn zorgvuldig bijgehouden zwart-met-grijze sikje, keek Carl aan, liet de ernst van het moment even inwerken, en zei: 'Jullie werken tot twaalf uur vanavond en zijn morgenvroeg om zeven uur terug. Zondag ook.' Na die woorden draaide hij zijn dikke lichaam om en verliet de kamer.

De deur viel dicht. Tegelijk daarmee viel een heleboel spanning weg. De juristen en jury-experts en Carl en alle anderen keken op hun horloge. Ze hadden zojuist opdracht gekregen om negenendertig van de komende drieënvijftig uur in deze kamer door te brengen, waar ze naar dia's moesten kijken van gezichten die ze al hadden gezien en de namen en geboortedata en andere gegevens van bijna tweehonderd mensen uit hun hoofd moesten leren.

En niemand in de kamer twijfelde er ook maar een seconde aan dat ze allemaal precies zouden doen wat hun was opgedragen. Daarover bestond geen enkele twijfel.

Fitch ging de trap af naar de begane grond van het gebouw, waar zijn chauffeur, een grote man die José heette, op hem stond te wachten. José droeg een zwart pak met zwarte cowboylaarzen en een zwarte zonnebril die hij alleen afzette als hij ging douchen of slapen. Fitch deed zonder te kloppen een deur open en onderbrak een bespreking die al uren aan de gang was. Vier advocaten en hun medewerkers keken naar video-opnamen van beëdigde verklaringen die door getuigen van de eiseres waren afgelegd. De band stopte enkele seconden nadat Fitch was binnengekomen. Fitch sprak even met een van de advocaten en verliet de kamer. José volgde hem door een lange, tamelijk smalle bibliotheek naar een andere gang, waar hij ook zonder te kloppen een kamer binnenstapte en daarmee opnieuw een stel juristen aan het schrikken maakte.

De firma Whitney & Cable & White was met tachtig advocaten de grootste aan de Golfkust. Die firma was met grote zorg door Fitch zelf uitgekozen en zou aan deze zaak miljoenen dollars verdienen. Maar daarvoor moesten ze wel de genadeloze tirannie van Rankin Fitch ondergaan.

Toen hij er zeker van was dat het hele gebouw van zijn aanwezigheid op de hoogte was en doodsbang was voor alles wat hij deed, ging Fitch weg. Hij stond in de warme oktoberlucht op het trottoir te wachten tot José eraankwam. Drie straten verder kon hij boven in een oud bankgebouw een kantoor zien waar licht brandde. De vijand was nog aan het werk. In dat kantoor zaten de advocaten van de eiseres. Ze zaten in groepjes in verschillende kamers, spraken met experts en keken naar korrelige foto's en deden ongeveer hetzelfde als wat Fitch' mensen deden. Het proces begon maandag met de procedure om de jury samen te stellen en hij wist dat ook zij hard aan het werk waren met namen en gezichten en zich afvroegen wie in godsnaam Nicholas Easter was en waar hij vandaan kwam. En Ramon Caro en Lucas Miller en Andrew Lamb en Barbara Furrow en Delores DeBoe? Wat waren dat voor mensen? Alleen in zo'n achterlijke staat als Mississippi werd met zo'n verouderd systeem van namenlijsten gewerkt. Fitch had al acht van dit soort zaken gehad, in acht verschillende staten, waar ze computers gebruikten en namenlijsten werden opgeschoond en waar je, als de griffie je de lijst van juryleden gaf, niet hoefde na te gaan wie er dood waren en wie nog leefden.

Hij keek naar de verlichte kantoorammen en vroeg zich af hoe die hebzuchtige haaien, als ze zouden winnen, het geld zouden verdelen. Hoe ter wereld konden ze het ooit eens worden over de verdeling van het bloederige karkas? Het proces zelf zou een zachtaardige schermutseling zijn in vergelijking met het gevecht op leven en dood dat zou beginnen zodra die aasgieren een gunstige uitspraak hadden gekregen en de buit konden binnenhalen.

Hij haatte ze, en spuwde op het trottoir. Vervolgens stak hij een sigaret op,

kneep hem bijna fijn tussen zijn dikke vingers.

José kwam voorrijden in een glanzende, gehuurde Suburban met donkere ramen. Zoals gewoonlijk ging Fitch op de voorbank zitten. Ook José keek in het voorbijgaan naar het kantoor van de vijandelijke advocaten, maar hij zei niets, want zijn baas had een hekel aan onnodig gepraat. Ze reden langs de rechtbank van Biloxi en langs een vervallen warenhuis waarin Fitch en zijn mensen een geheim kantoor hadden, met goedkoop huurmeubilair en zaagsel op de vloer.

Bij het strand namen ze Highway 90 en kwamen in het drukke verkeer langzaam vooruit. Het was vrijdagavond en de casino's zaten stampvol met mensen die hun huishoudgeld verspeelden met grote plannen om het de volgende dag terug te winnen. Langzaam kwamen ze Biloxi uit en reden door Gulfport, Long Beach en Pass Christian. Toen verlieten ze de kust en al gauw reden ze langs een controlepost bij een meer.

2

Het strandhuis was groot en modern, maar er was geen strand. Een pier van witte planken verdween in het stille, met planten overwoekerde water van de baai, en het dichtstbijzijnde zand lag drie kilometer verderop. Aan de pier lag een zes meter lange vissersboot. Het huis was gehuurd van een olieman in New Orleans – drie maanden, cash, geen vragen gesteld. Het werd tijdelijk gebruikt als schuilplaats, als geheim onderkomen voor enkele erg belangrijke mensen.

Op een terras hoog boven het water zaten vier heren te drinken. Ze verwachtten een bezoeker en hielden intussen het gesprek een beetje op gang. Hoewel ze beroepshalve meestal bittere vijanden waren, hadden ze die middag achttien holes golf gespeeld en daarna garnalen en oesters van de grill gegeten. En nu zaten ze te drinken en keken ze in het zwarte water beneden hen. Ze hadden de pest in omdat ze op vrijdagavond in Mississippi waren, ver van huis.

Maar er waren zaken te doen, belangrijke zaken die hen tot een wapenstilstand dwongen en het partijtje golf bijna aangenaam hadden gemaakt. De vier mannen waren ieder voorzitter van de raad van bestuur van een grote onderneming. Die vier ondernemingen stonden elk in de Fortune 500 en werden verhandeld op de beurs van New York. De omzet van de kleinste had in het afgelopen jaar zeshonderd miljoen dollar bedragen, die van de grootste vier miljard. De vier ondernemingen boekten recordwinsten en keerden veel dividend uit aan hun tevreden aandeelhouders, en de topmannen verdienden miljoenensalarissen.

Elke onderneming was een concern met verscheidene divisies die een groot aantal producten maakten en over vette reclamebudgetten beschikten. Ze hadden nietszeggende namen als Trelco en Smith Greer, namen die de aandacht moesten afleiden van het feit dat ze in wezen weinig meer

dan tabaksbedrijven waren. Elk van de Grote Vier, zoals de concerns in financiële kringen werden genoemd, was voortgekomen uit negentiende-eeuwse tabaksmakelaardijen in Virginia en North en South Carolina. Ze maakten sigaretten. Samen maakten ze achtennegentig procent van alle sigaretten die in de Verenigde Staten en Canada werden verkocht. Ze maakten ook dingen als breekijzers en maïschips en haarverf, maar als je onder de oppervlakte groef, zag je dat ze hun winst met sigaretten maakten. Er waren fusies geweest en naamwijzigingen en allerlei andere manoeuvres om het publiek een rad voor ogen te draaien, maar de Grote Vier waren toch geïsoleerd komen te staan. Ze werden verguisd door consumentenorganisaties, artsen en zelfs door politici.

En nu hadden advocaten het op hen voorzien. Nabestaanden van overledenen eisten enorme bedragen omdat sigaretten volgens hen kanker veroorzaakten. Tot nu toe waren er zestien van dat soort processen geweest, en de tabaksconcerns hadden ze allemaal gewonnen, maar de druk nam toe. Een jury hoefde maar één keer een paar miljoen aan een weduwe toe te kennen en er was geen houden meer aan. De advocaten zouden elkaar overschreeuwen met advertenties waarin ze rokers en nabestaanden van rokers smeekten om met hun hulp te gaan procederen zolang er nog iets te halen was.

In het algemeen spraken deze mannen, als ze onder elkaar waren, over andere dingen, maar de drank maakte hun tongen los. Ze konden hun verbittering niet inhouden. Leunend op de balustrade van het terras keken ze over het water uit en vervloekten de advocatuur en het Amerikaanse rechtsstelsel inzake wettelijke aansprakelijkheid. Hun vier concerns gaven in Washington miljoenen uit aan allerlei lobbygroepen die de aansprakelijkheidswetgeving probeerden te veranderen, opdat ondernemingen als zichzelf tegen procederende slachtoffers werden beschermd. Ze hadden een schild nodig waarmee ze dat soort aanvallen konden afweren. Maar tot nu toe had het allemaal niets uitgehaald. En nu zaten ze ergens in het afgelegen Mississippi met angst en spanning op het zoveelste proces te wachten. Om zich tegen de golf juridische acties te verweren hadden de Grote Vier samen een hoeveelheid geld bijeengebracht die simpelweg het Fonds werd genoemd. Het kende geen limieten en liet geen spoor achter. Het bestond niet. Het Fonds werd gebruikt voor keiharde tactieken in gerechtelijke procedures en voor het inhuren van de beste en hardste advocaten, de meest overtuigende deskundigen, de scherpzinnigste jury-experts. Er waren geen beperkingen gesteld aan wat het Fonds kon doen. Na zestien overwinningen vroegen ze zich onder elkaar soms af of er iets was dat het Fonds niet kon. Ieder concern onttrok jaarlijks drie miljoen dollar aan zijn middelen en liet dat geld via een omweg in het Fonds terechtkomen. Geen boekhouder, geen accountant, geen controlerende instantie had ooit lucht

gekregen van dat geheime geld.

Het Fonds werd beheerd door Rankin Fitch, een man aan wie ze allemaal een grote hekel hadden maar naar wie ze toch luisterden en door wie ze zich zo nodig zelfs lieten commanderen. Hij was degene op wie ze nu wachtten. Ze kwamen bij elkaar als hij zei dat ze bij elkaar moesten komen. Ze gingen uit elkaar en kwamen weer bijeen op zijn bevel. Zolang hij won, waren ze bereid naar zijn pijpen te dansen. Fitch had acht processen geleid zonder één keer te verliezen. Hij was ook degene die zorgde dat twee gerechtelijke procedures wegens procedurefouten niet doorgingen, maar natuurlijk kon niemand dat bewijzen.

Een medewerker kwam het terras op met drankjes die naar ieders persoonlijke wens gemixt waren. De drankjes waren net van het dienblad gezet toen iemand zei: 'Fitch is er.' Tegelijk gingen de glazen omhoog en weer omlaag: ze namen alle vier een stevige slok.

Terwijl de vier mannen vlug naar de studeerkamer gingen, betrad Fitch het huis. Hij liet José bij de voordeur staan. Een personeelslid gaf Fitch een glas mineraalwater zonder ijs. Hij dronk nooit, al had hij in een eerder leven zoveel geconsumeerd dat een binnenvaartschip erop zou kunnen drijven. Hij bedankte het personeelslid niet, keek hem niet eens aan, maar liep naar de namaakhaard en wachtte tot de vier mannen zich op de banken om hem heen hadden verzameld. Een ander personeelslid kwam voorzichtig met een schaal overgebleven garnalen en oesters naar voren, maar Fitch stuurde hem weg. Er gingen geruchten dat hij soms at, maar hij was er nooit op betrapt. Bewijzen waren er wel: zijn dikke borst en royale taille, de vlezige huidkwabben onder zijn sikje, zijn plompe lichaam in het algemeen. Maar hij droeg donkere pakken zonder de knopen van de jasjes open te maken en slaagde er goed in zijn lichaamsmassa met waardigheid te torsen.

'De stand van zaken is als volgt,' zei hij toen hij vond dat hij lang genoeg had gewacht tot de topindustriëlen zich hadden geïnstalleerd. 'Op dit moment werkt het hele team non-stop en ze gaan het hele weekend door. Aan het jury-onderzoek wordt hard gewerkt. De advocaten zijn klaar. Alle getuigen zijn geïnstrueerd, alle deskundigen zijn in de stad. We zijn op alles voorbereid.'

Het bleef enkele ogenblikken stil. Ze wachtten tot ze er zeker van waren dat Fitch voorlopig klaar was.

'En die juryleden?' vroeg D. Martin Jankle, de meest nerveuze van het stel. Hij stond aan het hoofd van U-Tab, zoals het vroeger werd genoemd, een afkorting voor een oude onderneming die jarenlang Union Tobacco had geheten maar na een recente zuivering als Pynex genoteerd stond. De zaak waar het nu om ging, was *Wood versus Pynex*. Deze keer was het dus Jankle die zich moest verdedigen. Pynex was de op twee na grootste

onderneming van de vier, met een omzet van bijna twee miljard dollar in het afgelopen jaar. Volgens de jongste kwartaalcijfers bezat Pynex ook de grootste kasreserves van de vier. Dit proces kwam op een ongelukkig moment. Met een beetje pech zouden de juryleden een overzicht van die kasreserves te zien krijgen, keurige cijferkolommen waaruit zou blijken dat Pynex over meer dan acht miljoen dollar aan reserves beschikte.

'Daar werken we aan,' zei Fitch. 'Van acht hebben we niet alle gegevens. Vier van hen zijn dood of verdwenen. De andere vier zijn in leven en komen maandag waarschijnlijk naar de rechtbank.'

'Eén kwaadwillig jurylid kan je de das omdoen,' zei Jankle. Voordat hij bij U-Tab kwam, was hij bedrijfsjurist in Louisville geweest. Hij vond het altijd nodig Fitch te laten weten dat hij meer van juridische zaken wist dan de drie anderen.

'Daar ben ik me goed van bewust,' snauwde Fitch.

'We moeten weten wie die mensen zijn.'

'We doen ons best. Wij kunnen het niet helpen dat de jurylijsten hier niet zo goed zijn bijgewerkt als in andere staten.'

Jankle nam een grote slok en keek Fitch aan. Welbeschouwd was Fitch niets meer dan een goedbetaalde veiligheidsagent, ver en ver verwijderd van het niveau van bestuursvoorzitter van een groot concern. Je kon hem noemen zoals je wilde – consultant, agent, manager – het was een feit dat hij voor hen werkte. Zeker, hij had op dit moment een beetje macht en kon zich als een bullebak gedragen omdat hij op de knoppen drukte, maar uiteindelijk was hij maar een veredelde gangster. Die gedachten hield Jankle voor zich.

'Verder nog iets?' vroeg Fitch aan Jankle, alsof diens eerste vraag onbenullig was geweest en hij, als hij toch niets zinnigs te zeggen had, beter zijn mond kon houden.

'Vertrouw je die advocaten?' vroeg Jankle niet voor het eerst.

'Daar hebben we het al over gehad,' antwoordde Fitch.

'We kunnen het er nog een keer over hebben, als ik dat wil.'

'Waarom maak je je zo druk om onze advocaten?' vroeg Fitch.

'Omdat, nou ja, omdat ze hier uit de buurt komen.'

'Aha. En je denkt dat het verstandig zou zijn geweest om een stel advocaten uit New York te laten overkomen om het woord tot onze jury te richten? Misschien ook een stuk of wat uit Boston?'

'Nee, dat is het niet, maar... ze hebben nog nooit een proces over roken gevoerd.'

'Er is hier op de Coast nog nooit een proces over roken geweest. Heb je klachten?'

'Ik maak me zorgen, dat is alles.'

'We hebben de besten genomen die hier te krijgen zijn,' zei Fitch.

'Waarom zijn ze zo goedkoop?'

'Goedkoop. Vorige week vond je de advocatenkosten te hoog. Nu brengen onze advocaten niet genoeg in rekening. Je moet wel kiezen.'

'Vorig jaar betaalden we vierhonderd dollar per uur voor advocaten uit Pittsburgh. Deze kerels werken voor tweehonderd. Daar maak ik me zorgen over.'

Fitch keek Luther Vandemeer, bestuursvoorzitter van Trelco, met gefronste wenkbrauwen aan. 'Is mij iets ontgaan?' vroeg hij. 'Spreekt hij in ernst? We geven vijf miljoen dollar aan deze zaak uit en hij is bang dat ik op een paar centen beknibbel.' Fitch wuifde in de richting van Jankle. Vandemeer glimlachte en nam een slok.

'Je hebt zes miljoen uitgegeven in Oklahoma,' zei Jankle.

'En toen hebben we gewonnen. Voorzover ik me herinner, kreeg ik geen klachten toen de jury zijn uitspraak had gedaan.'

'Ik klaag nu ook niet. Ik spreek alleen mijn bezorgdheid uit.'

'Goed! Dan ga ik naar het kantoor terug, roep alle advocaten bij elkaar en zeg tegen ze dat mijn cliënten moeite hebben met hun declaraties. Dan zeg ik: "Luister, jongens, ik weet dat jullie ons villen waar we bij staan, maar het is niet genoeg. Mijn cliënten willen nog meer betalen. Kom maar op met die rekeningen. Jullie zijn te goedkoop." Lijkt je dat een goed idee?'

'Rustig maar, Martin,' zei Vandemeer. 'Het proces is nog niet begonnen. Voordat we hier weggaan, komen onze advocaten ons vast nog wel de strot uit.'

'Ja, maar dit is een bijzonder proces. Dat weten we allemaal.' Jankles woorden stierven weg terwijl hij zijn glas oppakte. Als enige van de vier had hij een drankprobleem. Zijn onderneming had hem zes maanden geleden stilletjes drooggelegd, maar de druk van het proces was te groot. Fitch, zelf ook een ex-drinker, wist dat Jankle het er moeilijk mee had. Over een paar weken zou Jankle zelf een getuigenverklaring moeten afleggen.

Alsof Fitch nog niet genoeg aan zijn hoofd had, moest hij er nu ook nog voor zorgen dat D. Martin Jankle tot dan nuchter bleef. Fitch minachtte hem om zijn zwakheid.

'Ik neem aan dat de advocaten van de eiseres klaar zijn?' vroeg een andere bestuursvoorzitter.

'Daar kunnen we wel van uitgaan,' zei Fitch schouderophalend. 'Ze zijn met genoeg.'

Acht firma's, volgens de laatste telling. Acht van de grootste in aansprakelijkheid gespecialiseerde advocatenfirma's in het land hadden, zo werd gezegd, elk een miljoen dollar op tafel gelegd om dit duel met de tabaksindustrie te financieren. Ze hadden de eiseres uitgekozen, de weduwe van een zekere Jacob L. Wood. Ze hadden de plaats uitgekozen, de kust van Mississippi, omdat die staat schitterende aansprakelijkheidswetten had

en omdat jury's in Biloxi soms grootmoedig waren. Ze hadden de rechter niet uitgekozen, maar wat dat betrof hadden ze ongelooflijk veel geluk gehad. De edelachtbare Frederick Harkin had als advocaat veel eisers ver- tegenwoordigd voordat een hartaanval hem had gedwongen rechter te worden.

Het was geen gewone tabakszaak, dat wist iedereen in deze kamer.

'Hoeveel hebben ze uitgegeven?'

'Ik beschik niet over die informatie,' zei Fitch. 'We hebben geruchten gehoord dat hun schatkist misschien niet zo vol is als eerst werd beweerd. Het kan zijn dat ze bij een paar van de deelnemers problemen hebben met het innen van de voorschotten. Maar ze hebben miljoenen uitgegeven. En er staan wel tien consumentenorganisaties klaar om ze met raad en daad te steunen.'

Jankle liet zijn ijsblokjes in zijn glas rinkelen en dronk het laatste beetje op. Het was zijn vierde glas. Het werd stil in de kamer. Fitch stond op en wachtte af. De bestuursvoorzitters hadden hun ogen neergeslagen.

'Hoe lang gaat het duren?' vroeg Jankle ten slotte.

'Vier tot zes weken. Het selecteren van juryleden gaat hier snel. Het zit er dik in dat we woensdag een jury hebben.'

'In Allentown duurde het drie maanden,' zei Jankle.

'Dit is Kansas niet, Toto. Wil je een proces van drie maanden?'

'Nee, ik was alleen, eh... ' Jankles woorden stierven weer droefgeestig weg.

'Hoe lang moeten we hier blijven?' vroeg Vandemeer, die instinctief op zijn horloge keek.

'Dat maakt me niet uit. Jullie kunnen nu weggaan of jullie kunnen wachten tot de jury is samengesteld. Jullie hebben van die grote straaljagers. Als ik jullie nodig heb, weet ik jullie te vinden.' Fitch zette zijn glas water op de schoorsteenmantel en keek de kamer rond. Hij maakte plotseling aanstalten om weg te gaan. 'Verder nog iets?'

Geen woord.

'Goed.'

Bij de deur zei hij iets tegen José, en toen was hij weg. Ze staarden in stilte naar het dure tapijt, maakten zich zorgen over maandag, maakten zich zorgen over een heleboel dingen.

Ten slotte stak Jankle met licht trillende vingers een sigaret op.

Wendall Rohr maakte zijn eerste fortuin in het spel van het procederen toen twee werknemers van een boorplatform van Shell in de Golf van Mexico door brand om het leven kwamen. Zoals vaker bij dat soort processen gebeurt, had hij als honorarium een percentage van de schadevergoeding bedongen. In dit geval bedroeg zijn aandeel twee miljoen dollar en hij beschouwde zich voortaan als een advocaat met wie rekening moest

worden gehouden. Hij maakte een goed gebruik van zijn geld, pikte nog meer aansprakelijkheidszaken op en had op zijn veertigste een sterke advocatenfirma en een goede reputatie als krachtdadig pleiter. Toen verwoestten drugs, een scheiding en een paar slechte investeringen zijn leven een tijdje, en op zijn vijftigste deed hij echtscheidingen en verdedigde hij winkeldieven, zoals een miljoen andere advocaten. Maar toen er een golf van asbestprocessen door Mississippi ging, was Wendall weer de juiste man op de juiste plaats. Hij maakte zijn tweede fortuin en nam zich heilig voor het nooit meer kwijt te raken. Hij bouwde een firma op, richtte zijn kantoor in grootse stijl in en vond zelfs een jonge vrouw. Nu hij van de drank en pillen af was, kon hij zijn enorme energie inzetten om namens slachtoffers tegen het Amerikaanse bedrijfsleven te procederen. Deze tweede keer steeg zijn ster in advocatenkringen nog sneller. Hij kweekte een baard, deed brillantine in zijn haar, mat zich radicale overtuigingen aan en was populair in het lezingencircuit.

Rohr ontmoette Celeste Wood, de weduwe van Jacob Wood, via een jonge advocaat die Jacobs testament had opgesteld. Jacob Wood was op eenen-vijftigjarige leeftijd overleden nadat hij vijfendertig jaar lang drie pakjes per dag had gerookt. Voor zijn dood was hij productiechef op een jachtwerf geweest en had hij veertigduizend dollar per jaar verdiend.

Voor een minder ambitieuze advocaat zou er niet meer aan de hand zijn geweest dan dat een roker was overleden, een van de talloze gevallen. Maar Rohr was doorgedrongen tot kringen van advocaten die de stoutste dromen hadden die ooit bij juristen waren opgekomen. Ze waren allemaal gespecialiseerd in productaansprakelijkheid en hadden allemaal miljoenen verdiend aan processen tegen fabrikanten van borstprothesen, dalkonchildjes en asbest. Tegenwoordig kwamen ze een paar keer per jaar bij elkaar en maakten dan plannen om de goudmijn van de Amerikaanse aansprakelijkheid aan te boren. Geen enkel legitiem product uit de geschiedenis van de mensheid had zoveel mensen gedood als de sigaret. En de fabrikanten hadden zulke grote reserves dat het geld begon te beschimmelen.

Rohr legde het eerste miljoen op tafel en kreeg uiteindelijk zeven anderen mee. Zonder enige moeite verwierf de groep de hulp van de Werkgroep Tabak, de Coalitie voor een Rookvrije Wereld en de Stichting Aansprakelijkheid Tabak, plus een handvol andere consumentenorganisaties en groepen die het bedrijfsleven met argwaan volgden. Er werd een procescommissie opgezet en het was niet verrassend dat Wendall Rohr daar voorzitter van werd. Hij was ook degene die in de rechtszaal het woord zou doen. Met zoveel mogelijk ophef had Rohrs groep vier jaar geleden een eis ingediend bij de rechtbank van de county Harrison in Mississippi.

Fitch' onderzoek had uitgewezen dat de zaak van Wood tegen Pynex de vijfenvijftigste in zijn soort was. Zesendertig eisen waren om allerlei rede-

nen afgewezen. In zestien gevallen was het tot een proces gekomen en in al die gevallen was er uitspraak ten gunste van de tabaksindustrie gedaan. Twee processen waren wegens procedurefouten niet doorgedaan. Het was nooit tot een schikking gekomen. Er was in al die sigarettenzaken nog nooit een cent naar een eiser gegaan.

Volgens Rohrs theorie was geen van die andere vierenvijftig eisers ooit begeleid door zo'n formidabele groep advocaten. Nog nooit was iemand vertegenwoordigd door advocaten met genoeg geld om de ideale condities te creëren.

Fitch zou de eerste zijn om dat toe te geven.

Rohrs langetermijnstrategie was eenvoudig en briljant. Er waren honderd miljoen rokers in Amerika. Die hadden niet allemaal longkanker, maar het waren er genoeg om hem tot zijn pensioen druk bezig te houden. Als je de eerste zaak had gewonnen, kon je achteroverleunen en op de stormloop wachten. Van alle kanten zouden slachtoffers van longkanker of hun weduwen zich aanmelden. Rohr en zijn groep hadden het dan voor het kiezen.

Hij had een kantoor dat de bovenste drie verdiepingen van een oud bankgebouw in beslag nam, niet ver van de rechtbank. Laat op die vrijdagavond deed hij de deur van een donkere kamer open en bleef bij de achtermuur staan, terwijl Jonathan Kotlack uit San Diego de projector bediende. Kotlack was belast met het onderzoek naar de potentiële juryleden, al zou Rohr het grootste deel van de ondervragingen doen. De lange tafel in het midden van de kamer stond vol koffiebekertjes. Overal lagen proppen papier. De mensen aan de tafel keken met slaperige ogen naar het zoveelste gezicht dat op het projectiescherm verscheen.

Nelle Robert (uit te spreken als Ro-bèr), leeftijd zesenvertig jaar, gescheiden, een keer verkracht, werkte als lokettiste op een bank, rookte niet, veel te zwaar en daardoor volgens Rohrs filosofie een ongewenst jurylid. Je moest nooit dikke vrouwen nemen. Het kon hem niet schelen wat de juryexperts zeiden. Het kon hem niet schelen wat Kotlack ervan vond. Rohr nam nooit dikke vrouwen. Zeker niet als ze alleenstaand waren. Die waren vaak krenterig en ongevoelig voor het leed van anderen.

Hij had de namen en gezichten in zijn geheugen zitten en was ze meer dan zat. Hij had die mensen bestudeerd tot ze hem de strot uitkwamen. Daarom liep hij de kamer uit, wreef op de gang over zijn ogen en ging de trap van het luxueuze kantoor af naar de vergaderkamer, waar de documentencommissie onder leiding van André Durond uit New Orleans druk bezig was met het sorteren van duizenden papieren. Op dit moment, vrijdagavond bijna tien uur, waren op het advocatenkantoor van Wendall H. Rohr meer dan veertig mensen hard aan het werk.

Hij sprak met Durond en keek een paar minuten met hem naar het werk

van de medewerkers. Toen verliet hij de kamer en liep met gezwinde pas naar de volgende. Hij had er opeens weer zin in. De advocaten van de tabaksindustrie waren verderop in dezelfde straat net zo hard aan het werk. Er ging niets boven de opwinding van een groot proces.